

6. Гупан Н., Пометун О. Проблеми конструювання змісту шкільної навчальної програми з історії України для 8-го класу. *Український педагогічний журнал*. 2016. № 3. С. 121–131.

7. Колесник І. І. Історична пам'ять: аналітична модель. Національна пам'ять: соціокультурний та духовний виміри. *Національна та історична пам'ять*. 2012. № 4. С. 19–30.

8. Мільчев В. Нариси з історії запорозького козацтва XVIII ст. Запоріжжя : Тандем-У, 2009. 108 с.

9. Сень Д. Початковий етап соціальної адаптації козаків-некрасівців на території Кримського ханства: його роль і значення в історії кубанського козацтва (1708 – 1712). *Козацька спадщина*. 2008. №4. С. 61 – 71.

10. Станіславський В. До історії взаємодії Війська Запорозького з Буджацькою Ордою 1699 – 1701. Надчорномор'я у IX ст. д. н.е. – на початку XIX ст. *Студії з історії та археології*. 2008. С. 157 –162.

11. Струкевич О. Історія України: підруч. для 8 кл. загальноосвіт. навч. закл. К.: Грамота, 2016. 272 с.

12. Швидько Г., Чорнобай П. Історія України: підручник для 8-го кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ: Генеза, 2016. 352 с.

УДК 94(447)

Віра ДЕРКАЧЕНКО,

здобувачка 4 курсу спеціальності 014 Середня освіта, спеціалізації 014.03
Історія Херсонського державного університету, м. Івано-Франківськ,
науковий керівник: Михайленко Г., к.іст.н., доцентка

СПРОТИВ ХЕРСОНЦІВ ОКУПАЦІЙНІЙ ВЛАДІ ЯК СИМВОЛ ВОЛЕЛЮБСТВА УКРАЇНЦІВ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ УСНО- ІСТОРИЧНИХ СВДЧЕНЬ)

Анотація. Автор статті зробив спробу охарактеризувати та проаналізувати особливості спротиву росіянам в місті Херсоні під

окупації (01.03 – 11.11.2022) на основі усних свідчень людей. Використовуються такі методи дослідження як усна історія та особисті спостереження.

Ключові слова: Південь України, Херсон, окупація, широкомасштабна російсько-українська війна, окупація, повсякденне життя.

Актуальність обраної теми полягає у переосмисленні значення Півдня України в сучасному житті держави та в умовах повномасштабної війни росії проти України. Наразі важливим є усвідомлення еволюції у вивченні та сприйнятті новітньої історії України. Розуміння ходу сучасної широкомасштабної російсько-української війни та окупації на прикладі Херсона у 2022 р. є однією з частин всієї новітньої історії.

Одним з головних джерел відтворення окупаційних подій на сьогодні є усна історія. Збір і опрацювання усних джерел завжди були одними з основних інструментів в новітній історії України, вони широко використовуються в дослідженнях Голодомору 1932–1933 рр. чи подій Революції Гідності 2013–2014 рр.

Останнім часом вже було опубліковано декілька робіт, присвячених подіям херсонської моделі окупації 2022 р. Можна згадати таких херсонських дослідників: С. Водотику, О. Черемісіна. Науковець С. Водотика у своєму науковому доробку намагався показати, як змінювалося життя Херсона у перші тижні після окупації (Водотика, 2022) [1].

Дослідник О. Черемісін описує й систематизує події «херсонської моделі окупації» як на власних спостереженнях, так і на основі усно-історичних свідченнях мешканців Херсона [4; 5].

Метою статті є відтворення на основі усних свідчень особливостей спротиву окупантам мешканцями міста Херсона у 2022 р.

У статті проаналізовано розповіді 3 осіб (Деркаченко Олег Анатолійович, Деркаченко Анатолій Олегович та Павлюк Анна

Анатоліївна), які пережили повний термін окупації. Також в роботі використовуються дані зі статті С. Водотики, в якій він описує своє життя в окупації та, що важливо, участь у мітингах.

Отже, головне джерело, яке використовується, – це документовані оповіді херсонців різного віку та соціальної приналежності. Респонденти різняться за віком: 1 – 1969 року народження; 1 – 1984 р.; 1 – 1998 року. Це дало змогу порівняти спогади оповідачів з різним досвідом та усталеністю життя.

Повномасштабна агресія росії проти України і, як наслідок, окупація м. Херсон, була цілковито неочікувана простим цивільним населенням міста.

Окупанти ввійшли в саме місто тільки 1 березня 2022 року. У цей час херсонці були розгублені від подій, що відбувалися. Спочатку люди закупували продукти та необхідні речі, думаючи про забезпечення базових людських потреб. Але український народ – незалежний і вільний. І вже починаючи з 5 березня і аж по травень місяць в Херсоні проходили проукраїнські мітинги.

Перший мітинг пройшов 5 березня 2022 року: херсонці вийшли з українськими прапорами проти озброєних російських військових на площу Свободи. Люди скандували: «Херсон – це Україна!», «Окупант – додому поки живий!» та «Україна – понад усе!».

Водотика С. Г. був одним з учасників мітингів і передає свої враження від подій: *«6 березня групи людей з українськими прапорами сконцентрувалася у центрі міста. Ми з дружиною теж пішли на антиросійський мітинг. На центральній площі зібрався величезний натовп протестувальників проти російської агресії. Люди скандували: «Херсон – це Україна!». Окупанти почали стріляти у повітря, але ніхто не розходився. За оцінками, зібралось 4-5 тис. людей. Російський агресор замість мітингу на свою підтримку отримав від херсонців мітинг за Україну. Мітинги проходили буквально кожного дня. Це зайвий раз*

підкреслювало національно-визвольний характер російсько-української війни з боку України. Проте, вже 8 березня загарбники стали хапати чоловіків і відправляти в СІЗО, який спеціально звільнили від місцевих злочинців. За чутками, там було близько 400 людей. На третій тиждень окупації, 21-22 березня, мирні мітинги мешканців Херсона окупанти почали розганяти» [1].

Ще одна учасниця протестів, Анна Павлюк, в інтерв'ю пояснює, чому вона вирішила піти на мітинги: «Вперше я дізналася про мітинги, коли побачила об'явлення, що буде проходити мітинг проти орків. Спочатку я побоялася, бо у мене маленькі діти. Але після того як мені довелося поспілкуватися з окупантами, я вирішила, що буду робити все можливе, щоб окупація по швидше закінчилася. 13 березня, я зі своїми рідними пішла на мітинг. Це був найбільший мітинг, було дуже багато людей. Це була така атмосфера. Я не очікувала, що в Херсоні так багато людей, які не хочуть бути в росії. Адже чомусь завжди вважали, що Херсон – це проросійське місто. Але коли я побачила усіх сміливих, патріотичних людей, які з голими руками йшли на танки, на ту техніку, на тих озброєних солдатів. А солдати сиділи на своїх уралах і насміхалися і казали: «Кричить, кричить! Вам ще не довго кричати. Скоро прийдуть СОБР чи ФСБ і розженуть вас. Ми просто не маємо наказу. Як би нам дали наказ – ми вас усіх вже давно розстріляли б!» Мітинги продовжувалися протягом березня-квітня. Коли я останній раз була на мітингу, то я на власні очі бачила, як розганяли натовп сльозогільним газом і кийками. Люди почали розбігатися. Ми з найменшим синочком також були в тій колоні мітингуючих. Нам вдалося заховатися між будинками. І я бачила, що тих, хто не могли швидко тікати або не зорієнтувалися, починали сильно бити дубинками, заламувати, когось пакувати в автомобілі. Пізніше всіх найактивніших протестувальників намагалися виловити. Люди тікали хто як міг. Це було реально страшно.

Ми тоді до кінця усвідомили, що ніякого «братського» народу не має, бо у них не має свободи» [6].

Деркаченко Олег, викладач ЗВО і пастор церкви, так згадує мітинги: *«В перші дні війни, коли я останній раз був на центральній площі Херсона, я, як священник зібрав людей для молитви за Україну, за визволення, за перемогу в війні. Тоді ще в Херсоні не було російських військ в тій кількості як пізніше. Ми останній раз зібралися десь 27-28 лютого. Після цього, коли на площі почалися масові протести, я в них участі не приймав. Я не був там, але я вважаю, що люди, які туди виходили і відверто казали проте що росіяни – це окупанти, агресори і вороги України, що вони ніякі не «визволителі», то ці люди – для мене герої! Для нас, херсонців, всі ці мітинги були дуже важливими, бо таким чином ми побачили, що те, що ми залишилися в Херсоні, як в частині України, щоб підтримувати українців-херсонців, було не дарма і нам є кого піддержувати в цій нашій загальній боротьбі проти окупантів» [3].*

Наприкінці весни відкриті протести зупинилися. Але підпілля, партизанський рух не припинялися до звільнення Херсона. Відомий на всю Україну рух «Жовта стрічка», що діяв в Херсоні, і зараз ще діє в області, став одним з проявів протесту херсонців. Люди малювали українські прапори усюди: на стінах, на заборах, на стовпах, навіть на деревах. Крім цього руху, херсонські партизани активно допомагали ЗСУ, передаючи інформацію про місцезнаходження російської техніки, особистого складу, окупаційної влади.

Анатолій Деркаченко розповідає про те, що певний час у нього була можливість допомагати нашим військовим: *«Коли вже повністю окупували місто і наші військові відступили, наскільки міг передавав інформацію. Через одного знайомого, який був пов'язаний з цими структурами, або через бот передавав інформацію про переміщення російської техніки. Ми видивлялися на Антонівський міст, бо живемо недалеко від моста, і*

передавали дані про те, що рухається по мосту, щоб наші військові були в курсі що, де і куди окупанти переміщуються» [3].

Анна Павлюк мала зв'язки з армією і активно всю окупацію передавала дані: *«Я працювала в дуже зручному місці: в наш магазин приходили і шики військові, і якісь типу журналісти. До речі, останні дуже любили патякати своїми язиками – вони в подробицях розповідали, хто де заселився, де знаходяться підрозділи чи техніка. Вони думали, що ми їх любимо і чекаємо, а ми всю їх інформацію передавали нашим. Так як мій чоловік служив в армії, я знала, кому можна передавати інформацію, яка дійсно потрібна, і щоб вона одразу, сьогодні, дійшла до наших військових. Перший раз, коли я передала дані, я робила це через надійного посередника, все звісно було зашифровано і ми розуміємо один одного з пів слова. Для безпеки, ми шифрувалися. Я передавала адресу, але зауваліровано. Наприклад, можеш перевірити чи працює цей дитячий садок, за такою адресою? Бо наче туди діточок повели, а діти то якоїсь азійської зовнішності. І тоді люди розуміли, що туди хтось заїхав. І що саме найгарніше, на ранок, в українських чатах, ми бачили, що туди був прильот, саме в той садочок і там були кадирівці. Я зрозуміла, що так можна працювати. Мене це надихнуло і далі допомагати ЗСУ!» [6].*

Таким чином, можна зробити висновок, що херсонці, як і всі інші українці, люблять свою Батьківщину і прагнуть залишатися у складі незалежної України. Тисячі херсонців вийшли проти окупантів, не боючися ані катувань, ані загибелі, адже більше хотіли жити в свободі, ніж загинути рабами.

Список літератури та джерела:

1. Водотика С. Г. Місто, яке не боялося: Херсон у перші місяці російської окупації. *Україна модерна: Міжнародний інтелектуальний часопис*. 2022. URL: <https://uamoderna.com/war/kherson-u-pershi-misiatsi-rosiyskoi-okupatsii> (дата звернення 08.02.2024).

2. Деркаченко Анатолій Олегович, 1998 року народження, м. Херсон, Херсонська область. Інтерв'ю проводила В. Деркаченко 2 січня 2024 р. Дешифрувала аудіозапис та створила транскрипт В. Деркаченко.

3. Деркаченко Олег Анатолійович, 1969 року народження, м. Вознесенськ, Миколаївська область. Інтерв'ю проводила В. Деркаченко 2 січня 2024 р. Дешифрувала аудіозапис та створила транскрипт В. Деркаченко.

4. Черемісін О. В., Михайленко Г. М. Урбаністичні виміри окупаційної дійсності: херсонський досвід повсякденного портретування. *Південний архів (історичні науки) : збірник наукових праць*. 2023. Вип. 42. С. 85–93

5. Черемісін О. В. Висвітлення міського життя під час окупації Херсона в 2022 р. В усно-історичних свідченнях. *Південний архів (історичні науки)*. 2023. Вип. 44

6. Павлюк Анна, 1984 року народження, м. Херсон, Херсонська область. Інтерв'ю проводила В. Деркаченко 27 липня 2023 р. Дешифрувала аудіозапис та створила транскрипт В. Деркаченко.

УДК 94

Кирило ЗАРУЦЬКИЙ,

здобувач 3 курсу спеціальності 032 Історія та археологія Херсонського державного університету, м. Івано-Франківськ, науковий керівник: Кузовова Н., к.іст.н., доцентка

СТАН АРХІВНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ В 1918 – 1990-Х РР.

Анотація: Розвиток архівної справи в Україні з 1918 по 1990 роки був складним та сповненим викликів. У цей період відбувалися значні зміни в політичному, соціальному та культурному житті країни, що впливало на організацію та функціонування архівів. Починаючи з утворення архівної системи після Першої світової війни та перебудови її під впливом